

KLEMEN TERÉZIA

A BAROKK KOR IRODALMÁNAK ÉS MŰVÉSZETÉNEK TANÍTÁSA

AZ ÚJ SZELLEMI ÁRAMLAT: A FELVILÁGOSODÁS

A felvilágosodás szellemi mozgalom, eszmerendszer, amelynek célja a polgári társadalom megteremtése. Keletkezése, kibontakozása, fénykora nagyjából egybeesik a 18. századdal. Előzményei a reneszánszig nyúlnak vissza. A 16–17. században az új természettudományi ismeretek megkérdőjelezték a középkori egyház világról vallott nézeteit. A kora újkorban kialakuló vallási megosztottság, a konfliktusok és a türelmetlen fanatizmus tovább rombolta az addig egységes világnézetet. A társadalomban újra felerősödtek az irracionális képzetek (például látványosan megnőtt a boszorkányüldözések száma). Mindeközben a filozófia a világ működésének újraértelmezését sürgette, a racionalizmus az emberi értelem, az empirizmus pedig a kutatómunka és a tapasztalati ismeretek fontosságát hangsúlyozta.

NÉHÁNY ÖTLET A FELVILÁGOSODÁS TÉMÁJÁNAK FELDOLGOZÁSÁHOZ:

- Hozzunk konkrét példákat a természettudományi ismeretek bővülésére! Foglaljuk össze, milyen tényezők idézték elő a felvilágosodást! Mi ellen léptek fel a felvilágosult filozófusok? Hogyan képzelték el az elméleteik megvalósítását?
- Olvassák el a diákok Diderot papokról szóló szócikkét az *Enciklopédiából*! Szerintük milyen lehetett Diderot viszonya az egyházzal, papsághoz? Vajon milyen reakciót válthatott ki ez a korabeli egyházi hatóságoktól?
- Gyűjtsék össze, hogy napjainkban milyen nyomtatott vagy elektronikus enciklopédiák léteznek!
- Röviden jellemezzék Rousseau radikális társadalomszemléletét!
- Állítsanak össze az európai felvilágosodás nagyjairól egy táblázatot a legfontosabb műveik megnevezésével együtt!
- Írjanak egy rövid esszét arról, hogy melyik társadalmi rétegre és hogyan hatott a felvilágosodás szellemisége!
- Irodalmi szalonok szerveződtek – így terjedtek leggyorsabban a felvilágosult gondolatok. Szervezzenek a diákok egy képzeletbeli irodalmi szalont az osztálytársakkal! Milyen témákat fognak megvitatni?
- Képzeljék el, hogy napjainkban újból kiadják az *Enciklopédiát*! Készítsenek képes, szöveges reklámot a reprint kiadáshoz! Mivel hívnák fel a kiadványra a figyelmet? Gondolják végig, hogy a saját idejében miért volt népszerű és sikeres, mi volt az újszerű benne! Kik olvasták? Napjainkban miért lehet érdekes egy ilyen kiadvány? Készítsenek egy szócikket

az *Enciklopédia* szellemében a saját kedvenc sportágukról!

■ Érthető saját példák alkalmazásával magyarázzák meg az empirizmus és racionalizmus szavak jelentését!

■ „A felvilágosodás az ember kilábalása maga okozta kiskorúságából... Sapare aude! Merj a magad értelmére támaszkodni! – ez a felvilágosodás jelmondata” (Immanuel Kant). Érveljének az idézet igazsága mellett!

■ „A fény százada” – A felvilágosodás a 18. század meghatározó filozófiai, esztétikai eszmerendszere. Milyen jelentések kapcsolódnak a világosság motívumához? Készítsenek róla gondolatterképet!

■ Voltaire mindenféle műfajban alkotott: írt eposzokat, klasszicista drámákat, regényeket, tankölteményeket, politikai röpiratokat, filozófiai műveket, történelmi tanulmányokat és sokat levelezett. Nevét mégis inkább cinikus megjegyzései, gúnyos rögtönzései őrizték meg. A *Candide* c. művel összefüggő feladatok:

– Példákkal alátámasztva bizonyítsák be, hogy még napjainkban is érvényes Voltaire *Candide* c. kisregényében megfogalmazott gondolata: „...dolgozni kell, nem elmélkedni, mert a munka távol tartja a három nagy bajt: az unalmat, a bűnt és a szűkséget.”

– Mit jelképez az Eldorádó kifejezés? Jellemezzék a könyvbéli Eldorádót!

– Csoportosítsák és jellemezzék a regény szereplőit!

– Az egyéni vagy csoportmunka során határozzák meg a szereplők viszonyait és a viszonyok változását a történet során!

A jellemzésben érdemes kitérni az egyes szereplők által képviselt magatartásformákra, filozófiákra és világnézetekre. Célszerű összehasonlítani Pangloss, Cacambo és Martin filozófiáját.

■ „Oly korban éltem én...” címmel mutassák be a felvilágosodás korát!

■ Készítsenek prezentációt a következő témákból: klasszicizmus az építészetben – mutassák be legalább 5-6 ország legjellemzőbb épületét!

■ Egy diák Haydn, Mozart vagy Beethoven művein keresztül ismertesse a klasszicista zenét!

■ Az öltözködés, a divat minden korban sajátos jelrendszert alkot. Kifejezheti többek között a ruha viselőjének társadalmi helyzetét, rangját, a kor ízlését és az egyéni ízlést is. Figyeljék meg a diákok a 18. századi uralkodó osztály divatját és a köznépeét! PowerPoint segítségével mutassák be ezeket!

■ A francia klasszicista dráma a francia színház nagy korszaka, Molière és Racine diadalmenete.

– Molière: *Tartuffe* c. drámája előadását követően válasszák ki a megfelelő válaszokat a táblázatból, húzzák alá a megfelelő nevet és jellemzését!

KIRÓL VAN SZÓ?	NÉV	TULAJDON-SÁG
A meggondolatlan cselekvő	Cléante, Argan, Damis	befolyásolható, szellemes, heves, forróvérű
Urak (Pantalone)	Harpagon, Orgon, Béralde	lelkiismeretlen, mértéktartó, hiszékeny és naiv
A cserfes szolgáló	Elmira, Dorine, Elise	szókimondó és józan, alattomos, fiatal és tapasztalatlan
A családösszetartó	Elise, Elmira, Béline	tárgyilagos és bölcs, gyáva, leleményes és tiszteletteljes

– Készítsenek jelmeztervet a mű szereplőjéhez!

– Keressenek a műben jellem-, illetve helyzetkomikumra példákat, ismertessék azt osztálytársaikkal!

– Mutassanak be mai példákat a képmutatásra és a szenteskedésre!

– Négy fős csoportok kialakításával állóképben érzékeltessenek egy-egy fontos pillanatot a drámából! Indokolják meg, miért ezt választották!

■ Goethe saját korának valamennyi stílusirányzatában alkotott (rokokó, Sturm und Drang, szentimentalizmus, klasszicizmus, romantika). Művészete mindhárom műnemre kiterjedt. A lírán belül kezdetben a népköltészet hatása figyelhető meg nála. Később azonban Homérosztól, Shakespeare-től és a középkori költésztől nyert ihletet. Goethe *Faustjának* sok feldolgozása született. Megihlette a társművészeket és a filozófusokat is. Gyűjtsenek legalább 5 olyan művet, amelyben valamilyen formában megjelenik ez a téma!

■ Olvassák el a *Faust* prologusát, majd válaszoljanak az alábbi kérdésekre, végezzék el a feladatokat:

– Hol játszódik a jelenet?

– Bújjanak Mefisztó bőrébe, és készítsenek tájleírást a helyszínről!

– Hogyan viselkedik Mefisztó az angyalokhoz képest?

– Hogyan vélekedik Mefisztó az emberről? Készítsenek jellemzést általában az emberről Mefisztó nézetei alapján!

– Mutassák be, hogy az Úr hogyan vélekedik Faustról!

– Mi az a momentum, ami Faust történetét elindítja?

■ „Az istenekhez én, jaj, nem hasonlítok! Csak féreghez, mely porban vánszorog...” (Goethe: *Faust*, Jékely Zoltán fordítása) Vitassák meg, mi alapján mondja több vallás, hogy az ember a teremtés koronája, Istenhez hasonló, Isten képmására teremtett! Miben hasonlít mégis „a féreghez”?

■ Foglalják össze saját szavaikkal, hogy miben áll Faust és Mefisztó „alkuja”!

■ Emlékezzenek vissza a gyermekkoruk népmeséire! Az ördög, az ördögösség, vagyis az ördöggel cimborálás régóta foglalkoztatja az embereket. Gondolják át, vajon miért fordulhatnak egyes emberek az ördöghöz!

■ Negyven évvel ezelőtt készült egy híres magyar film hasonló témával és címmel. Keressék meg és tekintsenek meg részletet a filmből! (Ez volt az első Oscar-díjas magyar film.)